

Polarrævens fødesøgningsstrategi

Eller Kunsten at lære at fange en polarræv

Af biologistuderende Line A. Kyhn

Ofte forbindes studietiden med inde-spærring bag stakkevis af tykke bøger, men som biologistuderende har man mulighed for at komme på spændende feltarbejde eller selv lave meritgivende studier i felten. I to somre var jeg ansat som feltassistent i Nordøstgrønland, hvor jeg samtidig fik mulighed for at lave to feltstudier. Til denne særudgave af »Tidsskriftet Grønland« blev jeg bedt om at fortælle, hvordan det opleves at være ung forsker i Grønland. Jeg tager udgangspunkt i det ene projektarbejde og beskriver her, hvordan det er at være i felten, hvor gavnligt det er for forståelsen af et økosystem, og hvordan mødet med Grønlands natur giver en umættelig længsel efter mere.

Klokken er lidt i tre om natten. Jeg er lysvågen, men bliver alligevel liggende et øjeblik mere i den varme sovepose, indtil vækkeuret ringer. Jeg står op, tager det varme tøj på og finder den pakkede rygsæk frem. Udenfor skinner solen fortsat, og de hvide bjergtoppe står krystalklart mod en blå himmel på den anden side af fjorden. Jubuu; nat-ten kan kun blive for lang her i Nordøstgrønland, men det er også godt det samme, for jeg skal ud at tjekke mine rævefælder mindst tre gange i

døgnet, så der er alligevel ikke så meget tid at sove i. Det er begyndelsen af juni måned – stadig det spæde forår ved 74°N – så jeg spænder skiene på, glider ud over en lille bakke og er på vej rundt i dalen til mine fire fælder. Bag mig ligger Zackenberg Forskningsstation stadig sovende og foran mig en hvid dal omkranset af sneklædte bjerge; det er en helt fantastisk følelse af frihed at vide sig fuldstændig alene i dette storslåede åbne landskab.

Det tager mig godt to timer at tjekke de fire fælder, som jeg satte ud straks efter ankomsten til stationen i forgårs. Jeg synes selv, at jeg har gjort dem rigtig attraktive for en sulten ræv, og det følger som regel med til det at være ræv. Især her i Nordøstgrønland, hvor lemmingerne stadig er

Line A. Kyhn (f. 1976). Specialestuderende i akustik/zoologi på Århus Universitet og Danmarks Miljøundersøgelser (DMU). Har arbejdet for DMU som assistent i Biobasisprogrammet på Zackenberg Forskningsstation i to sæsoner. Har lavet to feltstudier ved Zackenberg: »A study on the behaviour of wild collared lemmings (*Dicrostonyx groenlandicus*)« og »Polarrævens (*Alopex lagopus*) fødesøgningsadfærd«. Har arbejdet som guide for Oceanwide Expeditions på Grønlands Østkyst. Email: lakyhn@biostud.dk.

Den hvide polarræv (*Alopex lagopus*) i vinterdragt. Foto: Rasmus Gregersen.

skjult under sneen, og trækfuglene endnu ikke har lagt deres æg. Jeg har placeret fælderne på nogle af dalens rævegrave, og ud fra hver af dem har jeg trukket et halvfordærvet – og stærkt lugtende – stykke sælkød for at lave duftspor hen til fælden. Det bør en god ravenæse nok kunne få farten af. Men jeg har endnu ikke fanget nogen, så jeg kører rundt med sommerfugle i maven, når jeg nærmer mig en af fælderne. Hvem ved? Måske er der en i denne gang?

Scenen er Zackenberg Ecological Research Operations (ZERO); en forskningsstation i Nationalparken Nord- og Nordøstgrønland. Jeg er heroppe som assistent i Danmarks miljøundersøgelses (DMU) monitoringsprogram, Bio-Basis, i den tre måneder lange feltsæson. Udover mit assistentarbejde laver jeg et

projekt om polarrævens fødesøgningsstrategi.

Idéen med at fange dalens polarræve er at sætte radiosendere på dem for at kunne følge deres færden og observere deres adfærd på afstand, så deres naturlige adfærd ikke påvirkes. Radiosenderen sidder i et nylonhalsbånd, som sættes om rævens hals præcis som et hundehalsbånd. Den eneste forskel er, at der stritter en 30 cm lang antenne ud fra halsbåndet. Netop dette bekymrer mig lidt, for jeg har fundet en del ting og sager rundt omkring, som har været i munden på en ræv, og de har ikke alle været lige funktionelle bagefter... Men lige nu er der faktisk ingen grund til bekymring eftersom samtlige halsbånd stadig ligger trygt i min rygsæk! I juni måned er jeg alene om projektet, men i

starten af juli kommer min projektmaker, Thomas Berg. Planen er, at jeg skal have alle rævene radiomærkede, inden han ankommer, så vi sammen kan begynde adfærdsobservationerne på det tidspunkt. Nu må vi se, hvordan den plan kommer til at fungere.

Sneen knitrer under mine ski, som jeg nærmer mig »Rævebojenes«, hvor den første fælde er placeret mellem to rævegrave. Allerede på afstand kan jeg se, at fælden er tom, men jeg må alligevel hele vejen derop for at se, om der skulle være spor fra en ræv, i det mindste. Det er der! Faktisk er der mere end bare spor. Ræven har formået at få sælkødet ud og smække fælden uden selv at blive fanget. Øv! Det er ikke uden grund, at man siger, at ræve er snu: Den har gravet sig ind under fælden, hvorefter den nemt har kunnet hive kødet ud gennem fældens trådnæb. Fælden er nok smækket i undergravearbejdet, da lukkemekanismen trigges meget let. Nå, så må jeg tilbage senere med mere sælkød. Imens må jeg bare håbe, at ræven er nysgerrig og sulten nok til at komme tilbage efter mere fastfood senere! Jeg glatter sandet ud omkring fælden for at fjerne alle spor efter ræven. På den måde kan jeg se, om den har været der, når jeg kommer igen. Jeg tjekker også de to rævegrave for at se, om de bærer præg af at buse en ræv. Det gør de heldigvis, for de har begge den karakteristiske skarpe lugt af ræv, og der er afsat hvide hår i indgangen. Hår-afsætningen skyldes, at hvidræven om foråret fælder sin tykke hvide vinterdragt og i stedet får en brun sommerdragt. Jeg noterer alle mine observationer om rævegravene og fælden på en diktafon, fjerner de hvide hår i indgangshullet og begiver mig mod næste fælde. Turen går langs den lille Kærehv, så selv på dage med tyk tåge er det rimeligt let at finde de ca. fem kilometer til

den næste fælde uden brug af kompas eller GPS.

Formålet med vores ræveprojekt er at undersøge hvilke faktorer, der er medbestemmende for polarrævens fødesøgningsadfærd i takt med at byttedyrfordelingen ændres i løbet af den korte arktiske sommer. Polarræven er en udpræget fødegeneralist i Grønland, og dens ynglesucces beror i høj grad på dens evne til at følge udsvingene i de forskellige fødekilder og koncentrere sig om de emner, der giver det største udbytte. I Zackenberg er ændringerne i byttedyrudvalget meget markante mellem sommer og vinter. Vinteroverlevelse baseres på en begrænset adgang til lemminger, ryper og moskusoksekadavere, men ved overgangen til den tre måneder korte sommer sker et betydeligt skift i antallet af byttedyr, når vinterens fødeemner suppleres af et stort antal gæs og vadefugle, som ankommer for at yngle. Hefter kan rævene tage for sig af æg og unger. Det samlede udbud af byttedyr om sommeren og den voksne rævs evne til at skifte fødestrategi i takt med byttedyrforekomsten spiller en afgørende rolle for specielt rævehvalpenes overlevelse. En af metoderne til at undersøge byttedyrfordelingens indflydelse på rævenes fødesøgningsadfærd er at lede efter rævespor i strandkanten. Rævene søger føde her, hvor døde smådyr og fisk samles i opskylszone. Men da fjorden er frosset til indtil begyndelsen af juli, vil rævenes aktivitet på stranden ændres i løbet af sæsonen. For at dokumentere dette fødesøgningsskift tæller vi rævespor i strandkanten langs nogle faste transekter gennem hele sæsonen. Vi følger også rævespor i

Den hvide polarræv (*Alopex lagopus*) i vinterdragt. Foto: Line A. Kyhn.

sneen for at se, hvordan rævene søger føde inde i landet. Når et spor er fundet, følges det så langt man kan, og hele ruten registreres på en GPSmodtager, hvor koordinater gemmes. Disse koordinater overføres efterfølgende til en computer og plottes på et elektronisk kort. Rævens kurs, udsving, gangart, skraben i sneen mm. registreres undervejs. Vores undersøgelser viste, at polarrævene løber efter en nogenlunde fast kurs mellem snebare pletter. De laver sjældent udsving fra kursen og foretrækker at galoppere. Dette tyder på at rævene fortrinsvis bruger synet til at afsøge terrænet med, mens jorden er dækket af sne. Mens de små udsving, som sås fra kursen, sandsynligvis forårsages af dufte, som rævene opfanger undervejs. Netop denne afvejning mellem syns- og lugtesansens betydning under fødesøgning er vi meget interesse-

rede i. I tilknytning til BioBasisprogrammet foregår nemlig årligt registrering af vadefuglereder i dalen. Det betyder, at mennesker besøger og berører rederne 2-3 gange. Som mine lokkespor ud fra rævefælderne kan menneskespor til og fra fuglereder potentielt fungere som ledespør for ræve, og det er derfor yderst relevant at finde ud af, hvor vigtig lugtesansen er for rævene.

Klokken nærmer sig halv fem, og jeg er nået frem til sidste fælde. Jeg er meget spændt, da jeg sætter kikkerten for øjnene, for jeg synes bestemt, jeg har set noget bevæge sig derbenne. Ganske rigtigt; der sidder en ræv, tålmodigt ventende, i fælden. Kødet har den ikke rørt, men den har gravet i jorden under fælden for at prøve at komme ud. Det er min første ræv, og jeg er temmelig spændt og nervøs. Det er det største vilde dyr, jeg endnu har håndteret, og det er med garanti mere vanskeligt at sætte

Ræven sidder og venter i fælden. Man kan se hvordan den først har prøvet at grave sig ind under fælden for at få fat i sælkødet. Ræven er tofarvet, fordi den er ved at skifte fra vinter til sommerdragt. Foto: Theis Mikkelsen.

en sender på en polarræv end på de lemminger jeg radiomærkede sidste sommer. Jeg vil gøre det hele så hurtigt som muligt for at stresseræven mindst muligt. I teorien skal jeg bare have ræven til at løbe over i en sæk, syet til lejligheden, hvorefter den skal vejes og kønsbestemmes inden halsbåndet sættes på. Det skulle vel ikke være så svært, for jeg har gennemgået hele processen grundigt hjemmefra med en ræveforsker, men for en sikkerheds skyld tager jeg lige et par læderhandsker på for ikke at blive bidt.

Det er selvfølgelig ikke lutter action at lave et feltstudie i Grønland. Inden Twin Otteren sætter en af i Zackenberg, har der været en lang forberedelse, som bl.a. inkluderer at søge om forskningstilladelse hos Grønlands Hjemmestyre, men først og fremmest at finde penge til at tage af sted for. Vi måtte søge en række forskellige fonde, før pengene var på plads. Det er hårdt arbejde, og når man ikke har så meget erfaring, er det uoverskueligt og

nærmest grænseoverskridende at skulle bede om penge fra fremmede. Hvem skal man spørge, og hvorfor skulle de dog støtte? Man begynder at overbevise sig selv om det rigtige i at støtte lige præcis ens eget projekt og får sendt en stak ansøgninger af sted. Når man så får afslag retur, er det som om, det hele falder til jorden, og man synes igen, at det er en fuldstændig tåbelig tanke, at man har belemret andre med sine pengesorger og gode idéer. Ja, det er nærmest deprimerende! Men når så anstrengelserne endelig bliver belønnet med et legat, og pengene kommer på plads, ja så er det så absolut det hele værd!

Jeg har gjort mig klar nogle meter fra fælden, og først nu går jeg tæt på for at se på den lille ræv. Den ser lidt sølle ud, som den sidder der forskræmt i fælden, men det er nu mest, fordi den er ved at smide vinterpelsen. Den har stadig den hvide vinterpels på siderne, mens den kortere

Ræven skal over i sækken for at blive vejjet, kønsbestemt og radiomærket inden den slippes fri igen. På billedet ses forfatteren. Foto: Theis Mikkelsen.

brune pels dækker ryggen. Da jeg nærmer mig, begynder den at røre på sig og er tydeligvis mindst ligeså nervøs som jeg ved situationen. Jeg får listet sækken rundt om fælden og skal nu bare have åbnet lågen. Men det er lettere sagt end gjort, for ræven er aggressiv nu og bider ud efter min hånd. Til sidst lykkedes det, og med lidt kamp får jeg også lokket ræven ned i sækken. Men så er den gode vilje også slut. Sækken er levende som en stor frådende mund og hver gang min hånd nærmer sig for at få bundet vægten fast bider den til. De grove læderhandsker, som jeg ellers har købt specielt til lejligheden, er absolut ikke tykke nok, og ræven får hurtigt bidt mig til blods. Så beslutter jeg at stoppe kampen, for jeg kan godt mærke, at det vil tage lang tid at gøre det hele alene, og det vil ikke være godt for ræven. Jeg får ræven tilbage i fælden,

spænder skiene på og droner alt hvad jeg kan tilbage til stationen.

Når jeg ikke arbejder med mit eget projekt går tiden med BioBasisarbejde. Jeg skal indsamle leddyr, tælle fugle og pattedyr samt registrere planternes fænologi (f.eks. blomstringstidspunktet). Til ZERO er knyttet fire basisprogrammer som er helt unikke i klimaforskningen; Klima-, Marin-, Geo- og BioBasis. I sin enkelthed er idéen med basisprogrammerne at lave en ensartet monitoring af en række parametre hvert år for at kunne registrere effekterne af evt. klimaforandringer på dyr og planter, hav- og jordbundsforhold. Zackenbergdalen er blevet valgt til denne monite-

En ræveunge stikker hovedet ud, måske for første gang. Foto: Line A.

ring pga. sin højarktiske placering, hvilket er meget centralt, idet en klimaopvarmning formentligt hurtigere vil kunne få betydning her end i et lavarktisk område. Det har givet mig en utrolig indsigt i det arktiske miljø og især i dyrelivet at arbejde i BioBasisprogrammet. Udover basisprogrammerne er ZERO udgangspunkt for en række forskningsprojekter med forskere fra mange forskellige forskningsgrene og lande. Det giver god mulighed for at møde spændende mennesker og få øget indsigt i arktiske forhold, når der diskuteres rundt om middagsbordet. Hagen ved dette grønlandske eventyr er bare, at man ikke kan få nok! Jeg er blevet inficeret med den smitsomme grønlandsvirus og længes nu konstant efter at komme nordpå igen.

Da jeg når tilbage til stationen vækker jeg Charlotte, som har lovet at hjælpe mig, hvis det skulle blive nødvendigt. Hun skynder sig i tøjet, og en halv time efter er vi ude hos ræven. Sammen får vi baksat ræven ned i sækken igen, og udstyret med to par tykke handsker hver, får vi endelig

vægten bundet om posen. Bare tre kilo vejer ræven, selvom den er fuldvoksen. Det er blot halvt så meget som en af vore hjemmelevende fede buskatter og mindre end en snehare. Vi beslutter at klippe et hul i hjørnet af sækken, for på den måde kan vi få rævens hoved ud, samtidig med at vi kan fikse kroppen nede i sækken. Det fungerer, og med en maske, som jeg trækker over dens øjne, bliver den så rolig, at vi hurtigt får halsbåndet sat på. På min radiomodtager kan jeg med det samme tjekke senderens frekvens, som jeg i de næste par måneder skal genkende ræven på. Jubu; endelig kan vi slippe ræven fri igen. Den spæner af sted, men stopper så op et stykke væk, ryster sig og løber videre. Det ser heldigvis ikke ud til, at der er sket noget med den, eller at den er generet af halsbåndet. Udmattede af oplevelsen sætter vi os i sneen, og trods det tidlige tidspunkt deler vi en øl for at få styr på adrenalinen. Utroligt; at et så lille dyr kan have så mange kræfter! Men når friheden står på spil, kan vi formentligt alle mere, end man umiddelbart skulle tro.

Litteratur:

Læs mere om Zackenberg:

Meltofte, H. Rydahl, K. (eds.). Sne, is og 35 graders kulde. Hvad er effekterne af klimændringer i Nordøstgrønland? TEMA-rapport fra DMU, 41/2002. www.zackenberg.dk.

Læs mere om polarræve:

Angerbjorn F. & A. Angerbjorn. 2000. Arctic fox (*Alopex lagopus*) diet in Karupelv Valley, East Greenland, during a summer with low lemming density. *Arctic*: 53(1): 1-8.

Frafjord, K. & P. Prestrud. 1992. Home range and movement of Arctic foxes *Alopex lagopus* in Svalbard. *Polar Biology* 12:519-526.

Gilg, O. Hanski, I. & B. Sittler. 2003. Cyclic dynamics in a simple vertebrate predator-prey community. *Science*. 302(5646): 866-868.

Jepsen, J.U., Eide, N.E., Pestrud, P. & L.B. Jacobsen. 2002. The importance of prey distribution in habitat use by arctic foxes (*Alopex lagopus*). *Canadian journal of Zoology* 80: 418-429.